
Az adócsalás elkerülésének hamis mítoszai

Tóth Mihály*

Kedves Ákos!

Születésnapodhoz közeledve elhíresült metaforád jutott eszembe, ami aktuálisabb, mint valaha: falra akasztott nádpálcák korát éljük. Már Angyal Pál is hangsúlyozta, hogy a büntetőjognak pedagógiai szerepe is lehet, „amennyiben ránevel a haza iránti kötelességek önzetlen és buzgó teljesítésére, az ingadozókat megerősíti, az elbotlottakat felemeli [...]”¹ Erre azonban sem virtuális nádpálcák, sem olyanok nem alkalmasak, amiket lépten-nyomon leakasztunk, vagy éppen állandóan suhogtatunk is. Tiszteletedre azért választottam az itt következő témát, mert az adócsalás akut kérdése szembesít bennünket talán leginkább azzal, hogy az adóamnesztiák, a „korlátlan enyhítés”, a pénzügyi eszközök és az indokolt szigor széles skáláján hogyan találhatja meg a büntetőjog a fenyegetés, az ösztönzés és a fenyítés helyes arányait. Ha ez egyáltalán lehetséges...

Aligha lehetne érzékletesebben jellemezni a költségvetés védelmének jelentőségét, mint a következő rövid példázattal. Egy általunk meghívott amerikai professzor az ottani bírósági rendszer bonyolultságát ecsetelve, a tagállami, szövetségi és katonai bíróságok mellett tucatnyi rezervátumi bíróságot is felsorolt. Arra a kérdésre, hogy milyen bűncselekmények tartoznak az indián közösségek ítélőszékeinek hatáskörébe, így válaszolt: „a jogosultságuk meglehetősen széles, általában még emberölési ügyekben is eljárhatnak. Ám igazán súlyos bűncselekmények, például *adócsalások* esetében nem”. Úgy vélem, ettől a szemlélettől mi még kissé távol vagyunk.

E rövid áttekintésben először vázlatos és igen elnagyolt, de talán nem minden tanulság nélküli visszapillantást kísérek meg a költségvetés védelmének történetére, aztán megvizsgálom e sajátos bűnözési forma társadalmi hátterét, fontosabb kriminológiai jellemzőit, végül pedig – ahogy a címben is ígértem – megemlítek néhány napjainkra jellemző, a legalitás és az illegalitás határán lavírozó adóelkerülési módszert.

* Egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, tudományos tanácsadó, Magyar Tudományos Akadémia, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet

¹ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 4. kötet.* Athenaeum, Budapest, 1928. 1.

1. Előzmények – az adócsalás bűncselekményének kialakulása és fejlődése

Magyarországon klasszikus értelemben vett adózásról sokáig nem beszélhettünk, a feudális viszonyok között a birtok funkcionált egyedüli bevételi forrásként. Egészen a XIX. század közepéig az államjóságok és regálék – királyi haszonvétek – képezték az állami jövedelmet. Kifejezett „adóval” elsőként I. Károly 1342. évi XIX. dekrétumában találkozhatunk, amely az ekkor igen elterjedt pénzhamisítások miatti bevételi veszteségek pótlására „*Lucrum camarae*” néven minden jobbágyi portára évenként 18 dénár adót vetett ki. A későbbi rendelkezések főként eseti hadiadókat állapítottak meg.

Az állami pénzügyi bevételek rendjének megsértésére vonatkozó szabályok 1848 előtt gyakorlatilag csak a só- lőpor- és salétromjövedékkel kapcsolatos visszaélésekre vonatkoztak.

1850.-től kezdve császári nyíltparancsokkal büntették az ugyanilyen módon előírt egyenes- és fogyasztási adókra, a jövedékekre és az illetékekre vonatkozó előírások megszegőit. A Csemegi-kódex ennek megfelelően az adócsalás bűncselekményét nem ismerte, s először csak a közadók kezeléséről szóló 1883. évi XLIV. törvény 100.§-ában találunk ide vonatkozó előírásokat. Eszerint „*az adótörvények és szabályok elleni kihágások az egyes adónemekre nézve fennálló törvények és szabályok szerint büntetendők. A mennyiben a büntetés mérvéről, s minőségéről, valamely pénzügyi kihágásra nézve, külön törvény vagy szabály határozottan nem intézkednek, alapelvül szolgál, hogy a kincstár megrövidítésének, károsításának, az adóköteles személyek vagy adótárgyak eltitkolásának, kijátszásoknak, valamint valótlan bemondásoknak bírsága 1-8 annyi, mint azon összeg, melylyel a kincstár megkárosítottatott [...] A kincstár megkárosítására irányított bűncselekvények bűnvádi eljárás útján fenyítendőek meg.*” Kihágásnak minősítette a törvény az adókötelezettek összeírása során a „szükséges adatok be nem mondását” és az adóbevallás elmulasztását.²

A kifejezett adócsalás fogalmát először az államkincstár megkárosítására irányuló büntettekről és vétségekről (adócsalásról) szóló 1920. évi XXXII. tc. határozta meg tisztán keretjogszabályi jelleggel: „*adócsalás az államkincstár megkárosítására irányuló az a cselekmény, amelyet adóról vagy egyéb köztartozásról rendelkező törvény kifejezetten adócsalásnak nyilvánít.*” Ilyen rendelkezéseket tartalmaztak pl. a fényűzési forgalmi adóról, a vagyonátruházási illetékről, a fegyver- és vadászati adóról, a házadóról és fényűzési lakásadóról, az általános kereseti adóról, a társulati adóról stb. hozott, a 20-as években született törvények.

Ez a szabályozási elv – tehát hogy az egyes adókat szabályozó törvények külön rendelkeztek a visszaélések megtorlásáról – egészen az adócsalás üldözését új alapokra helyező 1959. évi 18. tvr. hatályba lépéséig tartott, az itt szereplő rendelkezéseket az 1961. évi V. törvény lényegében változatlanul átvette, s az adócsalás bűncselekményét valamennyi adónemre nézve egységesen határozta

² Magyar törvények 1881-1883 Budapest, Révai Rt. 1911. 541–542.

meg. A törvény három elkövetési magatartása közül az első a hagyományos „megtévesztéssel történő adóbevétel-csökkentés”, a második adómentesség vagy kedvezmény csalárd igénybe vételét, a harmadik a később önállóvá vált jövedékekkel visszaélést büntette.

Évtizedek múltán a legfontosabb koncepcionális változást a költségvetési csalás tényállásának megalkotása jelentette.

A jogalkotó helyesnek vélte, ha a költségvetést bármilyen módon megkárosító bűncselekményeket 2012. január 1. napjától egy közös tényállásba összevonja (2011. évi LXIII. törvény), mert „el kívánt mozdulni” a „csalás evolúciójával” létrejött „túlzottan részletező szabályozástól”.

Lényegesebbnek tekintették tehát azt a közös jellemzőt, hogy valamennyi, korábban külön szabályozott tényállás (pl. a jogosulatlan gazdasági előny megszerzése, vagy az adócsalás) a költségvetés érdekeit védte, vagy a kiadási oldalon vagy a bevételi oldalon jelentkező visszaélések ellen.

A változás nem volt problémamentes. Folyamatos gondot jelentett és jelent az „egység”, és a kriminális adóelkerülések folyamatosságának, ismétlődésének konkurálása, ezzel összefüggésben a „befejezettség”, a „lezárhatóság” kérdése, vagy a folytatólagosság és üzletszerűség értelmezése e sajátos közegben.

A bűncselekmény jellegét tekintve az említett változások ellenére – Angyal nyomán – lényegében ma is elmondható, hogy az adócsalás (tehát az adóra elkövetett költségvetési csalás)³ a pénzügyi visszaélések kisebb, de súlyosabb területét fogja át. Olyan, a jövedéki visszaélések általános rendszeréből kiemelkedő „különös deliktumról” van szó, amelynek jogi tárgya „az állam közjogi alapon nyugvó követelése”, s melynek elkövetője egyaránt sért „általános vagyoni érdekeket”, emellett „veszélyezteti az állami köztevékenység zavartalanságát”, sőt sérti „az állampolgároknak az adóteher arányos megosztására vonatkozó jogilag biztosított érdekét.”⁴

2. „Adóellenállás”, adócsalás és a társadalmi közeg

Még szakmai körökben is időnként kísért az a sommás leegyszerűsítés, hogy az adócsalás lényegében az adó meg nem fizetése. Ez természetesen több okból sem igaz. Egyrészt azért nem, mert az e körbe vonható magatartások központi eleme valamiféle megtévesztő magatartás, a hatóság által ismert kötelezettség nem teljesítése vagy a gondatlan mulasztás kezelésére viszont adójogi szankciók (pótlék, bírságok) is elégségesek. Emellett léteznek a befizetendő adó mérséklésére legális eszközök is.

Mindez az adókötelezettség kapcsán sokszínű és gyakran nem azonos módon értelmezett fogalomrendszert alakított ki. Az „adóellenállás” összefoglaló pénzügyi kategória, amely legális és illegális metódusokat egyaránt tartalmaz.

³ A költségvetési csalások több mint 80 %-a adót érint.

⁴ ANGYAL Pál: *A magyar büntetőjog kézikönyve. 8. kötet.* Athenaeum, Budapest, 1930. 48–49.

Az *adótervezés* lényegében a jogszabályok maximális betartása melletti, gazdaságossági számításokon alapuló adóoptimalizálás. Ez általában legális adókedvezmények, mentességek igénybe vételét jelenti. Az *adókikerülés* már nem feltétlenül legális. Itt az adó redukálása általában olyan egyébként törvényes eszközök révén történik, amelyek az igénybe vevőt nem, vagy nem az általa igénybe vett mértékben, módon illetik meg. Ez nemzetközi szinten olykor az ún. „adómenekülésben” ölt testet, vagyis az egyes államok adórendszerei közötti különbségekből származó átmeneti vagy tartós előnyök kihasználásában. Mindez annyiban minősülhet illegálisnak, hogy az adómenekülésre sokszor már felhalmozott közterhek mellett kerül sor.

Az *adómegtágadás* a jogállami viszonyok között nézetem szerint nehezen értelmezhető „polgári engedetlenség” egyik formája, amely a többségi vélemények szerint büntetőjogi eszközök igénybe vételét nem teszi szükségessé.⁵ Végül az *adókijátszás* lényegében az adócsalás büntetőjogi kategóriájával ekvivalens fogalom.

Az adócsalás körébe tartozó magatartások itthoni társadalmi megítélése változatlanul igen ambivalens. Csupán a legfontosabb okokat kiemelve ebben a társadalom általános kulturális szintjén és vagyonszerkezetén kívül szerepet játszik, hogy

- az emberek nem szívesen fizetnek közterheket akkor, ha ennek *közvetlen* ellenértékét nem érzékelik, (s ha belátják is az állami intézmények, például szociális rendszerek működtetésének szükségességét, azzal érvelnek, hogy ezek jelentős részét nem, vagy nem ők veszik igénybe, hanem azok, akik a közterhek viselésében viszont nem vesznek részt);
- gyakran feleslegesnek és pazarlónak minősítik az adó felhasználását;
- Magyarországon történelmi hagyományai vannak annak a „kuruc virtusnak”, amely a mindenkori állammal, a hatalmi struktúrával való szembenállását az adófizetéssel kapcsolatos obstrukcióban is kifejezte.

Szólni kell arról is, hogy az adókijátszásokban a magas adóterhek is szerepet játszhatnak, utóbbit viszont éppen a gyakori adókijátszásokkal is igazolják, s a feszültséget növeli, hogy az adóterhek gyakran éppen azokat – főként, vagy csakis azokat – sújtják, akiknek látható és rögzített jövedelmük a szinte automatikus levonást lehetővé teszi, szemben a nagyrészt láthatatlan és követhetetlen jövedelmek megszerzőivel.

A kérdés ennél persze alaposabb társadalmi elemzést igényelne, ám erre ezúttal nincs módom.

⁵ Részletesebben lásd. SZILOVICS Csaba: Az adófizetés megtagadása, mint a polgári engedetlenség egyik eszköze. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/2. szám. 87–94.

Úgy gondolom, a jogállami szervezetrendszer – elsősorban a jogorvoslat alkotmányos joga és a bírói út lehetősége révén – alaptalanná teszi a legális „engedetlenséget”, ami csak végső esetben, nyilvánvalóan törvénytörtő aktusok ellen és (további) jogi eszközök hiányában vethető egyáltalán fel.

3. A bűncselekmény gyakorisága és következményei

Az utóbbi hét év statisztikai adataiból bizonyos – részben már korábban, az adócsalások kapcsán kirajzolódó, részben újabb – következtetések vonhatók le.

A költségvetési csalások száma aránya és az általuk okozott kár.⁶

Év	Összes ismertté vált bűncselekmény	Költségvetési csalás	Költségvetési csalásokkal okozott kár (milliárd Ft)	Egy kv. csalásra eső kár (millió Ft)	Kármegtérülési arány (%)
2012 ⁷	472.000	1800	4,6	2,5	5
2013	378.000	2178	2,1	0,9	5
2014	330.000	2284	20	8,7	8
2015	280.000	2064	68	32,4	7
2016	290.000	2204	41	18	17
2017	226.000	1856	85	46	16
2018	121.000	1092	52	47	6

Látható, hogy az összбүнözés markáns csökkenését a költségvetési csalások alakulása sokáig nem követte. Szinte stabilizálódni látszott a mintegy 2100-2200-as szám. Nem tudható, mekkora e területen a látens, vagy az igazgatási eszközökkel kezelt visszaélések száma, s olyan véleményeket is hallani lehet, hogy a konstans szám az ezzel foglalkozó бүнüdözési apparátus adott kapacitásával is összefügg. 2018-ban az előző tíz év átlagának csaknem harmadára csökkent az ismertté vált összбүнözés, a költségvetési csalások azonban még mindig a hasonló átlag felét teszik ki.

A bűncselekmények negatív gazdasági hatása szembetűnő. Az egy bűncselekményre eső elkövetési érték nem csökkent, sőt – bizonyos ingadozások ellenére – 2014-hez képest fele annyi költségvetési csalás közel kétszeres fajlagos hátrányt eredményezett. Eszerint az abszolút szám csökkenése mellett az egyes bűncselekmények tárgyi súlya nő. A kármegtérülési arányról (ez a vádirat benyújtásáig terjedő időszakra vonatkozik), elmondható, hogy a vagyonvisszaszerzés 2013-ban új alapokra helyezett rendszere ellenére változatlanul szembetűnően alacsony. Átmeneti, de így is igen alacsony megtérülési szintet eredményező javulás után a jellemzően adócsalások miatti büntető eljárásokban megtérült vagyoni hátrány összege tavaly 10 éves mélypontra zuhant: az 52 milliárdos hátrányból az ENYÜBS adatai szerint vádemelésig kevesebb, mint 3 milliárd forint térült meg. Ez egyben kifizetődővé, rentábilissá teszi az elkövetést, s ameddig ez így van, a többszázmilliós-milliárdos nagyságrendű „bevételek” lehetősége mellett többéves börtönbüntetés sem jelent tényleges visszatartó erőt.

Azt *Farkas Ákos* is meggyőzően igazolta, hogy „A haszon növekvő mértéke akkor válhat ösztönző erővé a bűncselekmény elkövetésére, ha a felderítés illetve a

⁶ Forrás: <https://bsr.bm.hu> (2019 V. 20)

⁷ Ennek az évnél a számai nem teljesen pontosak. 2012-ban 1255 adócsalás és már 300 költségvetési csalás vált ismertté, ezek mellett kb. 300 további olyan bűncselekmény, amit utóbb a költségvetési csalás tényállása magába olvasztott. A következő években néhány adócsalást még regisztráltak

büntetés kockázata a haszon növekedésének mértékénél csekélyebb arányban növekszik.”, s „a bűnözői döntések meghozatalánál a bűncselekmény elkövetésével együtt járó haszon játszik nagyobb szerepet.”⁸

Indokoltnak tartom megjegyezni, hogy a NAV saját statisztikája ettől jelentősen eltér, s jóval kedvezőbb helyzetről tudósít. Igaz, ott „költségvetést károsító bűncselekményeket” tartanak nyilván, ez pedig elvileg a költségvetési csaláson kívüli kriminalitást is részben felölelheti⁹, s az sem teszi a pontos összevetést lehetővé, hogy e kimutatás az adott évben *megindított* (nem a befejezett) eljárásokat veszi számba. Ám az így is kevésbé magyarázható, hogy a NAV összegzése szerint 2016-ban pl. közel 100 milliárd forint volt a költségvetésnek okozott hátrány, ugyanakkor ennek mintegy harmadát biztosították¹⁰. Ezt csaknem meg is duplázó kármegtérülésről számolnak be a 2018-as értékelések (61 %).¹¹ A jelentős eltérés okai később részletesebb elemzést tesznek szükségessé, de meg kell állapítani, hogy a bűnös nyereség elvonásának akár 60 %-os bizonyossága sem jelent markáns visszatartó erőt.

Ilyen körülmények között valószínűleg csak az állammal szembeni „tevékeny megbánás” lehetőségének kiterjesztésétől remélhető a feltétlenül hangsúlyos kérdésként kezelendő kármegtérülés tekintetében előre lépés.¹²

Erre az új Büntetőeljárás törvény (2017. évi XC. tv.) szélesebb körű oportunitást engedő rendszere is lehetőséget kínál.

A törvényben a feltételes ügyészi felfüggesztés esetén előírható magatartási szabályok a korábbi törvénnyel ellentétben a kár, vagyoni hátrány megfizetésén és a jóvátételen kívül kifejezetten nevesítik például az adóbevétel vagy vámbevétel-csökkenés megtérítését, sőt, azt bizonyos esetekben az ügyészi intézkedés feltételeként kötelezően előírják.¹³

Ugyanakkor az egyezség megkötését is előmozdíthatja, ha a terhelt „az ügyészség által megállapított határidőn belül olyan egyéb kötelezettség teljesítését vállalja, amely a feltételes ügyészi felfüggesztés keretében előírható.” (Be. 411. § (5) bekezdés d) pont). Eszerint egyezség fejében is vállalható akár az adó- vagy vámhiány megtérítése is, e körben tehát elvileg több is elérhető, mint a Btk. által biztosított korlátlan enyhítés keretei között.

⁸ FARKAS Ákos: *A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai*. Osiris, Budapest, 2002. 142.

⁹ A cigaretta-csempészési ügyek pl. nyilvánvalóan 100 %-os kármegtérülési mutatókat produkálnak, hiszen ezekben már az eljárás is a teljes lefoglalással kezdődik.

¹⁰ https://nav.gov.hu/nav/bunugy/eredmenyeink/bunugyi_szakterulet_eredmenyei_2016.html (2019. V. 20.)

¹¹ https://www.nav.gov.hu/nav/bunugy/eredmenyeink/A_NAV_nyomozhatosaga20190115.html (2019. V. 20.)

¹² Lásd az erre vonatkozó bátrabb külföldi példákat Jacsó Judit: *Az Adócsalás szabályozása a német és az osztrák jogban* című tanulmányában. In: Domokos Andrea (szerk.): *Az új büntetőeljárás törvény és a gazdasági bűnözés kapcsolata*. KRE ÁJK, Budapest, 2019. 91–97.

¹³ Ha a bűncselekmény összességében megállapítható kárt, vagyoni hátrányt, adóbevétel-csökkenést vagy vámbevétel-csökkenést okozott, vagy elkövetési értéke összességében megállapítható, és az az eljárás során nem térült meg, feltételes ügyészi felfüggesztés esetén az ügyészség annak a megtérítésére vagy az eredeti állapot helyreállítására kötelezi a gyanúsítottat, feltéve, hogy erre a gyanúsított képes és ehhez a sértett hozzájárul. (Be. 419. § (5) bekezdés)

4. Néhány jellemző módszer

A már ismert, a bűnözés nemzetközivé válása és szervezettsége folytán kialakult hagyományos módszerek, pl. a sokat elemzett „körhintacsalások” mellett szinte visszatérően előfordulnak olyan, a gazdálkodás menetében alkalmazott metódusok, amelyek az adózás szempontjából sokszor vitatott értelmezéshez vezetnek, s amelyeket – legalábbis az adóalanyok – esetenként talán jogszerűnek is vélnek, jóval gyakrabban azonban annak próbálnak beállítani.

Ezúttal csak két ilyen, napjainkra igen jellemző módszer, esetkör felvázolására van lehetőségem.

a) Az első, az *off-shore jelenség* változatlan prosperálása és a szalonképessé tételét célzó törekvések erőteljesebbé válása.

Azt kell mondanom, hogy Brother Layman – valójában legkevésebbé sem „laikus” testvér – *off-shore* halálát évekkel ezelőtt előre vetítő rekviemje jócskán idő előttinek bizonyult.¹⁴

A legtöbb média ma is azt közvetíti, szinte szajkózza, hogy az *off-shore* önmagában nem jogellenes, ennek taglalásával kezdenek minden elemzést, s rendszerint ezzel is fejezik be.

Olykor a szakirodalom is erősíteni látszik az engedékeny vagy legalábbis differenciált megítélést.

Molnár Gábor például ezt írja: „Ha valaki értelmes gazdasági indokot hoz fel arra nézve, hogy ő miért a Seychelle szigeteken alapított vállalkozást és bármilyen egyéb okot talál az adózás elkerülésén túl, akkor a cégalapítás szabályos lehet. Ha valaki pl. Szingapúrba települ, arra hivatkozással, hogy közel szeretne lenni Kínához, mert az a jövő piaca, és emellett ott valóban folytat valamilyen kereskedelmi vagy más gazdasági tevékenységet, akkor a külföldi cégalapítás jogszerű lehet. Ha valaki Ciprusba megy azzal, hogy egy ingatlanfejlesztő holdingot onnan szeretne irányítani, emellett valóban kiköltöztet egy vagy több munkatársat és nem csak magyar, hanem egyéb uniós tevékenységet is onnan irányít, ez már legális. Ciprust nem is nevezzük *off-shore* országnak, hiszen egy uniós ország.”¹⁵

Így azután akár rangos magyar szaklapokban is hirdetésekben vállalkoznak *off-shore* cégek alapítására¹⁶, hiszen a mai nemzetközivé vált világban ki olyan bolond, hogy nem próbálja optimalizálni a saját kiadásait.

Csakhogy ez a legalizálási kísérlet a tényleges magyar viszonyoktól biztosan messze áll. Valójában ugyanis az nem tiltott, ha egy elismert nemzetközi céghálózat a számára az adózás szempontjából legkedvezőbb feltételeket nyújtó országban működteti a pénzügyi központját, s az ugyancsak az európai alapelveknek megfelelően kidolgozott kettős adózás elkerülésének jegyében kizárólag ott adózik (pontosabban rendszerint nem adózik). Magyarországon viszont nehezen találunk olyan céget, amely a kontinensen kiterjedt és ismert

¹⁴ LAYMAN, Brother: *Az offshore halála*. HVG könyvek, HVG Kiadó, Budapest, 2010.

¹⁵ MOLNÁR Gábor: *Az adócsalás a költségvetési csalásban*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2011. 251.

¹⁶ A Pesti Ügyvéd pl. még tavaly is minden számában közzétette egy „*offshore* cégek alapítását” vállaló társaság hirdetését.

gazdasági tevékenységet folytat, bejegyezve azonban egy adóparadicsomban van. Olyan vállalkozás azonban számos akad, amely – sokszor más cégek beiktatásával – kizárólag itthon végzi áruk vagy szolgáltatások forgalmazását, a hazai cégjegyzékben mégis ismeretlen, mert regisztrált központja valahol messze, egy egzotikus szigeten van. Odakint a jó esetben egy-két alkalmazott a cégtábla szidolozásán kívül semmiféle tevékenységet nem folytat (még a megvásárolt adómentesség révén szerzett bevételt sem ők könyvelik).

Tiszavirág életű társulások távol-keleti árukat „belföldiesítenek”, mások halasztott ÁFA-fizetéseket kérnek a határon, hogy azután bonyolult többszörös szervezetirendszer és elérhetetlen vagy megszűnő fantomcégek révén az elspórolt és visszaigényelt adót ilyen módszerek révén fölőzzék le, mossák tisztára.

Az az olykori már-már cinikus hivatkozás, hogy a hasonló konstrukciókhoz a büntetőjognak végképp nem lehet semmi köze, hiszen a belföldi vagy belföldi érdekeltségű társaságok külföldi cégbejegyzését senki nem titkolja el, nyilvánvalóan alaptalan, már csak azért is, mert költségvetési csalás szempontjából az adómentesség jogtalan igénybe vétele is tényállászerű lehet.¹⁷

Az érintett hazai cégek többsége persze ügyel arra, hogy itthon is adóalany legyen, az off-shore kínálta lehetőségeket tehát nem teljes adóelkerülésére, hanem a jövedelem döntő hányadának a hazai adórendszerből történő kivonására használják. Ez pedig, minthogy nagyrészt nem ott viselik a közterheket ahol a bevételeikhez jutnak, egészen egyszerűen adócsalás, sokszor milliárdos tételekben.

Az még gyakoribb, hogy adójogi szempontból teljesen „tisztá” hazai vállalkozások vagy érdekcsoportok látszólag teljesen független (valójában az érdekkörükbe tartozó vagy oda vont) off-shore cégeket bíznak meg bizonyos gazdasági folyamatok és az azokhoz kapcsolódó pénzügyi műveletek bonyolításával, s azután megfelelő csatornákon keresztül visszaforgatják a nyereséget.

Nehéz megválaszolni például, vajon milyen közösségi érdek, nemzetgazdasági racionalitás fűződött, ahhoz, hogy hazai kapcsolatokkal rendelkező off-shore bejegyzésű cégek több mint 100 milliárd forint értékben szerezzenek közvetítői díjat és jutalékot itthon értékesített letelepedési kötvények után? A hasonló „vállalkozások” működése a pénzmosáson kívül legtöbbször a „hagyományos” korrupció gyanúját is felveti.

Visszatérve e kérdéskör bevezető gondolataira, azt összességében magam sem vitatom, hogy az off-shore adott esetben legális lehetőségeket is kínálhat.

A legalitás elvi lehetőségét azonban nálunk leggyakrabban kizárólag hivatkozási alapként, a nyilvánvaló jogellenesség leplezésére használják. Mindezt a hatóságok tétlenül tűrik, legfeljebb alkotmányossági szempontból is erősen kétséges megalapozottságú – büntetőeljárású kegyelmet is ígérő – adóamnesztiával próbálják kezelni¹⁸.

¹⁷ Btk. 396. (1) bekezdés b) pont

¹⁸ Lásd részletesen LAYMAN, Brother: *Adóamnesztiák – Feloldozás a bűnök alól?* <http://ujbtk.hu/brother-layman-adoamnesztiak-feloldozas-a-bunok-alol/> (2019.V.20.) A szerző szerint szakértői becslések Magyarországot tekintve 1000-2000 milliárd forintra tartják a különböző off-shore számlákon lévő összegeket. A szinte két évente meghirdetett – megfelelő jogi háttér nélkül teljes büntetőjogi

Manapság általánossá vált, hogy már egy-egy a közvéleményt felkavaró eset kapcsán büntetőjogi eszközök után kiáltanak, s gyakorivá vált a „precedens-jogalkotás”. Ugyanakkor az off-shore igen elterjedt illegális vonatkozásai iránt a büntetőjog közömbös. Évekkel ezelőtt történt ugyan egy kísérlet a jelenség kriminalizálására, ám a tervezetek – állítólagos erős gazdasági lobby-érdekek miatt – a sülyesztöbe kerültek.

b) A másik – lényegében hasonló alapokon nyugvó – hosszú évek óta divatos módszer a bevétel után esedékes forgalmi adóteher kiadására varázslása, munkaerő-közvetítések, alvállalkozók igénybe vétele (vagy feltüntetése) révén.

Egy jogerős ítélet szerint egy őrző-védő és vagyonvédelmi kft-k vezetői olyan alvállalkozói rendszert hoztak létre, amely azt célozta, hogy az e cégektől befogadott, tényleges munkavégzést nem takaró számlák révén az általuk egyébként kifogástalanul teljesített vagyonvédelmi tevékenység ÁFA-ját csökkentsék. A konkrét munkát végző dolgozók ugyanis csak papíron voltak az alvállalkozók alkalmazottjai, valójában a „fővállalkozók” koordinálták a munkájukat, fizették a bérüket. Az ítélet szerint a magukat fővállalkozónak feltüntető társaságok módszere révén a költségvetést mintegy 300 millió forint kár érte, a papíron igénybe vett, valójában pusztán számlagyárként működő alvállalkozók ugyanis nem fizettek adót. Az értelmi szerzők és irányítók abban bíztak, hogy – miután a vállalt feladatot ellátták – a szervezeti keretek jogellenes működtetése nem fog szemet szúrni.¹⁹

Egy másik ügyben²⁰ a vád lényegében ugyanez volt: a vagyonőri tevékenységet szervező vádlottak egy olyan tudatosan létrehozott céghálózatot alakítottak ki, amelyben a tényleges munkavégzést szintén alvállalkozók igénybe vételével színlelték, annak érdekében, hogy ne a fővállalkozóként működő kft-eket, hanem a munkák elvégzéséről számlát kibocsátó alvállalkozókat terhelje általános forgalmi adó fizetési kötelezettség. A vád szerint az alvállalkozók adót nem, vagy csak részben fizettek, a vádlottak viszont azzal, hogy a számlákat az adóbevallásaikban felhasználták, a tényleges ÁFA összegének eltitkolásával mintegy 90 millió forint vagyoni hátrányt okoztak a költségvetésnek.

Mindkét esetben hasonló volt a vádlottak védekezése is: a vagyonőri tevékenységet – a munka jellegéből adódóan – közismerten szerte az országban alvállalkozói hálózat közreműködésével végzik, ez ugyanis a változó mennyiségű és minőségű feladattól és a munka jellegéből természetszerűen adódik. A munka mennyiségét és minőségét tekintve nem érheti őket szemrehányás, a vállalt megbízásoknak pontosan és maradéktalanul eleget tettek, arról pedig nem tehetnek, hogy az általuk igénybe vett alvállalkozók nem akarnak, vagy nem tudnak adózni. (Azóta egyébként jóval magasabb hátrányt okozó hasonló esetek is ismertté váltak).

mentességet is ígérő – amnesziák révén összesen mintegy 250 milliárd forint jött vissza az országba. Ez a becslült összeg alig 15 %-a.

¹⁹ Szolnoki Törvényszék 3. B. 153/2013/127. számú. illetve a Szegedi Ítéletábrla Bf. II. 590/2016/7. számú ítélete.

²⁰ Baranya megyei Főügyészség M. I.B. 136/2015. számú vádirata.

Nem nehéz észrevenni, hogy hasonló érvrendszerrel állunk itt is szemben, mint az off-shore lovagok esetében: a módszer maga nem tilos (hiszen ma munkaerő-átcsoportosítások, optimalizálások, vagy alvállalkozók nélkül nem is működhethet a gazdaság), azt pedig, hogy valaki esetleg mégis visszaélés-szerűen alkalmazza az egyébként legális lehetőségeket, bizonyítsák be (ha tudják).

Jól látszik az is, hogy a bizonyítás kérdése valóban meghatározó jelentőségű. A költségvetés tudatos megkárosításának igazolása vagy kizárása lényegében mindkét esetkörben ugyanúgy, az ügyetek tényleges, valódi tartalmának feltárása révén történhet. Kriminális tetről off-shore esetében a formális, a tényleges gazdasági tartalmat nélkülöző, a racionális gazdasági rendeltetést teljességgel mellőző, kizárólag a belföldi adókötelezettség elkerülését célzó külföldi bejegyeztetés megállapítása, a másodikban pedig az adókötelezettség színlelt alvállalkozókra történő tudatos áthárításának bizonyítása esetén lehet szó.²¹

Az utóbbi esetkörben – ahol az off-shore-hoz képest inkább „kispályás játékosok” mozognak – ez gyakran sikeres is, a politikához gyakran kötődő „nagy pályások” esetében meg sem kísérik. Őszintén bízom abban, hogy egyszer mégis sor kerül majd erre is.

²¹ Mindkét esetben alapvető jelentőségű az elkövető tudattartalmának bizonyítása, ami – rendszerinti tagadás mellett - mindig nehéz feladat. A gyakran hasonló „belső számlagyári” ügyekben szinte rendszeressé vált a védelem részéről Az Európai Unió Bírósága C-80/11. és C-142/11. számú ügyeire történő hivatkozás. Az ítélet szerint általános érvennyel nem követelhető meg az ÁFA-levonási jogot gyakorló adóalanytól annak vizsgálata, hogy az érintett ügyletek törvényesen zajlottak-e, a számlakibocsátó adóalanynak minősül-e, tényleges gazdasági tevékenységet végez-e, s ő maga eleget tesz-e ÁFA-fizetési kötelezettségének. E „felhatalmazás” abszolutizálása, s a bizonyítási teher elvének nem teljesen egységes értelmezése is hozzájárult ahhoz, hogy a hasonló eljárásokban gyakorlatilag általánossá vált a gyanúsítás előtt viszonylag hosszabb ideig alkalmazott leplezett eszközök igénybe vétele. Ez viszont mára az érintettek előtt is ismert, s kapcsolatrendszerüket ennek megfelelően alakítják.